

*Донецька обласна державна адміністрація
Управління культури і туризму
Донецька обласна універсальна наукова
бібліотека ім. Н. К. Крупської*

ЛИСТОК-СИГНАЛ
серії «Письменники-земляки»

Співець шахтарського краю

**(до 75-річчя від дня народження А. І. Кравченка,
донецького письменника)**

Донецьк 2011

**ББК 83.3 (4 Укр=Рус) 6-8 Кравченко
С 72**

Співець шахтарського краю (до 75-річчя від дня народження А. І. Кравченка, донецького письменника) : листок-сигнал / Донец. облдержадмін., упр. культури і туризму, Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської ; уклад. І. А. Пилипенко ; ред. Т. С. Литвин ; наук. ред. Н. В. Петренко ; відп. за вип. Л. О. Новакова, засл. працівник культури України. – Донецьк, 2011. – 10 с. – (Письменники-земляки).

Укладач:	І. А. Пилипенко
Редактор:	Т. С. Литвин
Науковий редактор:	Н. В. Петренко
Комп'ютерний набір:	І. А. Пилипенко

© Донецька ОУНБ
ім. Н. К. Крупської, 2011

Донецький край подарував світові талановитих письменників, серед них і Анатолій Кравченко, відомий не тільки в Україні, а й за її межами.

Анатолій Іванович Кравченко народився 19 квітня 1937 року на Донеччині у м. Єнакієве, про яке він згодом писав:

*Мой городок над речкой Булавинкой...
Нет у нее гранитов и мостов.
Средь городских громад блестит слезинкой,
на пустырях петляет меж кустов.*

Наш земляк пройшов великий життєвий і творчий шлях. Мирне життя, про яке поет писав: «Гонял свое я детство босиком», швидко скінчилося. У 1941 році батько пішов на фронт, і почалися блукання родини Кравченків селами донецького степу. Після визволення Донбасу у 1943 році повернулися додому. Але лихо (загибель батька на фронті, потім передчасна смерть матері) зробили хлопця на деякий час безпритульним, а згодом – вихованцем дитячого будинку. Середню освіту Анатолій Кравченко отримав в школі шахтарської околиці рідного міста. До призова на військову службу працював на шахті, після повернення з армії – на Єнакіївському металургійному заводі в робітничій газеті «За металл». Закінчив Літературний інститут ім. О. М. Горького у м. Москва. Багато років працював у газеті та видавництві, пізніше обіймав посаду головного редактора журналу «Донбас». З 1984 по 2000 роки очолював Донецьку обласну організацію НСПУ, з 1991 по 1996 рік був секретарем Ради НСПУ. Членом цієї спілки його було обрано у 1967 році.

Ще у дитдомівські повоєнні роки Анатолій Кравченко отримав напуття від самого Володимира Сосюри, а у Літературному інституті вчився у Михайла Светлова. Багато років його наставником був патріарх російської поезії в Україні Леонід Вишеславський. Сьогодні своїм другом та соратником на літературній ниві вважає Анатолія Кравченка Борис Олійник.

Поетичне хрещення Анатолія Кравченка, тоді ще учня школи, відбулося у 50-ті роки ХХ ст., коли 1 січня 1957 р. в газеті «Енакиевский рабочий» був надрукований його перший вірш «Наши пожелания». Саме з того часу почалось народження поета. Потім були нові публікації у газеті, кожна з яких була сходиною до справжньої майстерності.

Перша збірка «Перед восхождением» вийшла у світ 1962 року, коли А. Кравченко був студентом Літературного інституту. До 40-річчя її виходу поет написав:

*И все же вышла ты! – какой уж получилась, –
хоть главной высоты, увы, и не взяла...
Промчалось столько лет –
ты многими забылась...
А все же за собой
Ты кой-кого вела!*

За роки літературної праці побачили світ двадцять його збірок поезій, таких як «Дни», «Чувство времени», «Шестой океан», «Сто шагов к солнцу», «Камень-эхо», «День отмеченый камешком белым» та інші, а також прозові та публіцистичні твори письменника. Його творчість відзначена низкою престижних літературних премій, зокрема – Міжнародною премією імені Володимира Винниченка.

А. Кравченко пише російською та українською мовами. Віршовані твори поета перекладено кількома мовами народів світу, покладено на музику. Виконавцями пісень стали такі видатні співаки, як Марк Бернес, Юрій Богатіков, Лев Лещенко та інші.

Заслуги поета було високо оцінено. За активну громадську і творчу діяльність Анатолій Кравченко нагороджений Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України, орденом «Знак пошани», медалями.

Перша збірка А. Кравченка вийшла друком у Донецьку, який він любить більш за все. Тому значне місце в його творчості посідають Донецький край і його люди:

*Донецкий край – это фантастический край,
Конечно, нет здесь ярких красок,
Как на Кавказе и в Крыму,
Порою небо все в дыму,
Но есть краса иного рода.*

Поет присвятив Донецьку, з яким пов'язано майже п'ятдесят років його життя і творчості, не лише свої вірші та пісні, а й свою багаторічну громадську діяльність. Він був депутатом міської та обласної рад народних депутатів декількох скликань; головою постійної комісії з культури облради.

У багатьох віршах Анатолія Кравченка присутній мотив улюбленого міста, оспівані донецькі краєвиди. Письменник дуже любить природу Донбасу, пишність донецьких степів, наповнених

чарівністю, склепіння Святогір'я, кургани та буйний аромат квітучих садів. Тому для поезії Кравченка є характерним відкрито-довірливе відношення до природи, тремтлива любов до Батьківщини:

*О, Родина! Устами прикоснусь
к твоим рассветам и к твоим закатам, –
нет, не Икаром – пахарем крылатым
над необъятной ширью пронесусь.*

Анатолій Іванович усім серцем закоханий в Донецький край, який називає «степной родиной»:

*С тобою – года и мгновения,
рождение мое и полет!
Степное твое притяжение
мне новые силы дает.*

Тут все йому рідне, знайоме. Ось і рідне Єнакієве – «місто юності, місто праці», овіяне гарячою авторською закоханістю. Для поета цей скромний куточок землі, «городок, что прекрасней и лучше всех на свете заморских столиц», дорогий саме тим, що в ньому живуть і працюють господарі своєї долі, яким в нашій країні доступні усі вершини справжніх людських справ.

Творчість поета присвячено трудівникам Донеччини, яких він щиро любить. Особливу пошану він віддає людям праці, шахтарям. Саме їх героїчною працею захоплюється поет:

*В поселке были разговоры
О том, что каждый день шахтеры
За солнцем тем идут в забой,
И достают его для нас
Из глубины по гулкой клетке,
Чтоб стало всем теплей на свете...
Я верю в это и сейчас*

Чимало віршів, присвячених шахтарям, міститься у збірках «Шестой океан», «Камень-эхо». «Шестой океан» – так називають шахтарі свої підземні надра, яким віддане все їх життя і усі помисли:

*Комбайн в пласты, как сейнер в волны.
Здесь тянет углем, там – водой...
...И побережьем синеватым
нас потерявший ищет свет.
От Горловки к Ясиноватой
проходит наш подземный след.*

Камінь-луна – це вугілля, вічне, як саме життя, воно втілює діалектику життя.

«Холодный и безмолвный камень...» – шла о тебе молва веками» – вступає поет в діалог з людьми, з тими, хто чорнив недовірою «чорне золото»:

*Ты обжигал мои ладони,
когда тебя я к людям нес...*

Віршу «Теперь» передують рядки з Б. Пастернака:

*Нас мало. Нас, может быть, трое.
Донецких, горючих и адских...*

«Нас – легіон» – полемічно вигукує А. Кравченко:

*Нас – легион! И слышат штольни
наш грубый и тяжелый шаг;
огонь окаменевших молний
дрожит в агатовых зрачках.
Молчат встревоженные ветры
под толщей угольных пластов.
И глубь пронзают километры,
беря начало у стволов.*

Діапазон поезії А. Кравченка дуже широкий. Глибоко відчута їм тема Великої Вітчизняної війни, героїзму патріотів, які відстояли свою землю. До суворих днів Великої Вітчизняної війни повертає читача цикл «От Одера до Эльбы». В переконливій поетичній формі ця тема виражена у віршах «Баллада о вечной минуте молчания», «Неизвестный солдат», «Иду ночным Калининградом», «Безымянные высоты», «Аттракцион сорок пятого года». Відлуння війни чується і у творах «Аппассионата», «В снегах войны», «В субботу, 21 июня», «Хиросима», «Новый год».

У вірші «Керченский пролив» відтворюється подвиг героїв Перекопу. «У реки Каяли» – це вірш, в якому поет звертається до давньої історії: в рідних містах на березі Дінця, його уява малює картину билинного походу князя Ігоря проти половців.

Літературному герою А. Кравченка багато довелося пережити: випробування часом, «століттям», випробування пам'яттю опаленого дитинства. У збірці «Шестой океан» є невеликий вірш «Пилотка», звернений до п'ятирічної дитини, яка приміряє стару солдатську пілотку – головний убір тих,

*что ушли в солдаты
и не пришли назад...*

*линялая – живого места нет,
хранящая войны зловещей след, –
о ней еще
и в снах ты знать не можешь,
о ней, малыш,
еще не скоро спросишь, –
что ж так с пилоткой неразлучен ты?!*

Від книги до книги відбувається еволюція ліричного героя А. Кравченка. Поетична збірка «Дни» – це щира, довірлива розмова з читачем «про час і про себе». «Сегодня и вчера» – така назва першого розділу збірки. Заглядаючи у «вчора», звідки ведеться відлік його біографії, поет бачить себе безпритульним хлопчиком:

*И я – неопытный и маленький, –
сойдя на киевский перрон,
в толпе качался, словно маятник,
с прилипшим к мичманке пером.
А время эшелоны мчало,
вздымая дымные столбы...
Вот это, собственно, и стало
началом всей моей судьбы.*

«Початок... долі» – дитинство поета – збіглося з роками війни, коли «страна жила по карточкам», коли вирішувалась доля Батьківщини. Доля Батьківщини і доля людини зливається воєдино:

*Люблю ли я тебя, моя земля?
Да что, скажи, я без тебя бы значил!
Ты есть – и вся поэзия моя!..*

Поезію А. Кравченка відрізняє живе почуття сучасності. Одна з її характерних рис – публіцистичність. Доля країни і доля поета, відповідальність за наше минуле, сьогоднішня й майбутня – такі основні мотиви книги А. Кравченка «Наедине с судьбой». Цей лейтмотив з особливою гостротою звучить у вірші «Страна моя!...»:

*Как, скажи, страна родная, получилось,
что шагая первопутком, ты сама
на обочине прогресса очутилась,
растранижилив золотые закрома?!*

Письменника хвилює широке коло актуальних питань життя нашого суспільства. Автор віршів веде відкрити, чесну і принципову розмову з читачем про те, що наболіло. Серед злободенних питань – стан навколишнього середовища. Поет пише про «бетонную душу»

землі, на якій труб більше, ніж дерев. У вірші «Наболевшее» він закликає:

*Пощадите эту землю,
дайте ей передохнуть.
Сколько ж дьявольскую ляжку
ей, безропотной, тянуть?!*

У книзі віршів «Горячий берег» поет говорить про необхідні людям речі, прості та складні, повсякденні і високі: про життя, навколишній світ, людські радощі й тривоги. Це також книжка про себе, що не менш важливо, бо світ відчуттів і думок поета дуже різноманітний.

Творчість митця багата й вічними темами. У поєднанні вічного та сьогоднішнього, у гармонійному їх злитті знаходить себе поет-лірик Анатолій Кравченко.

*Все не вечно – и люди, и песни.
Все проходит – и слава, и жизнь.
Как в молитве, не скажешь: «Воскресни!»
Не прикажешь, как в сказке: «Зажгись!»*

* * *

*Нет, во Вселенной мы не одиноки, –
я с этой верой на Земле живу;
настанет час – и наш собрат далекий
перед нами вдруг предстанет наяву.*

Серед ліричних роздумів поета є прекрасні, задушевні твори, наприклад, «Памяти матери», «Матери героя», «В степи коротаю ночлег», «Судьба» та ін.

Важливе місце у творчості А. Кравченка посідає тема кохання. Його ліричний герой приваблює щирістю почуттів, душевних переживань:

*Если бы ты знала, как тебя люблю...
В жаркий полдень воду ключевую пью,
Пью, не отрываясь, задыхаясь, пью...
Если бы знала, как тебя люблю.*

У віршах А. Кравченка можна зустріти і смуток, і скорботні ноти, але основа його поезії оптимістична. Автор глибоко впевнений в тому, що нема істинного життя без любові до рідної землі, свого народу, мужності воїна, вмілих рук митця. У всьому відчувається повнота дихання і невіддільність від неї поета.

Поет Анатолій Іванович Кравченко по праву вважається співцем шахтарського краю, його вірним сином, його славою і гордістю. Ювілей Анатолія Кравченка може слугувати добрим приводом для популяризації його творчості. Бажано оформити тематичні полицьки, виставки-портрети, провести поетичні години та вечори «Співець Донецького краю», «Слава і гордість Донбасу: Анатолій Кравченко», «Но никто о нас не скажет то, что мы сказать смогли», «Нагляделся я, мир, на тебя...», «Пока живем, о жизни помним и ее поем».

Пропонуємо провести поетичний альбом «Если б жизнь я начал заново свою ...»

Сторінками альбому можуть бути:

1. «Я в мир пришел весенним днем».
2. «Здравствуй, мой край заветный».
3. «...Но с мечтой о солнце и о небе он живет и трудится во мгле».
4. «В снегах войны остался он навеки».
5. «О чем грустит у ног моя земля».
6. «За суетой сами себя не видим».
7. «Я твоего письма как чуда жду».

Поетичні сторінки допоможуть розкрити тематичну різноплановість творчості А. Кравченка. До альбому можуть увійти вірші автобіографічного характеру, вірші, присвячені рідному краю, його історії, природі, вірші, що оспівують шахтарську працю, високе почуття любові.

Література на допомогу проведення заходів:

Твори А. І. Кравченка

1. Дни [Текст] : стихи / А. Кравченко. – Донецк : Донбас, 1972. – 168 с.
2. Заветные холсты [Текст] : стихи / А. Кравченко. – Донецк : Донбас, 1968. – 119 с.
3. Камень-эхо [Текст] : стихи / А. Кравченко. – М. : Сов. писатель, 1984. – 88 с.
4. Любить и верить [Текст] : стихи / А. Кравченко. – Донецк : Донбас, 1988. – 112 с.
5. Наедине с судьбой [Текст] : стихи / А. Кравченко. – Донецк : Донбас, 1991. – 127 с.

6. Неоконченые свидания [Текст] : лирика / А. Кравченко. – К. : Молодь, 1989. – 144 с.

7. Шестой океан [Текст] : стихи и поэма / А. Кравченко. – Донецк : Донбас, 1977. – 152 с.

8. Юноша в красном [Текст] : повести и рассказы / А. Кравченко. – К. : Рад. письм., 1991. – 383 с.

Матеріали про життя і творчість

1. Анатолий Кравченко. Поет, прозаїк [Текст] // Письменники Донеччини / уклад. С. І. Білий, С. Е. Жуковський. – Донецьк : Нац. спілка письм. України, 2005. – С. 172–177.

2. Вот это, собственно, и стало началом всей моей судьбы [Текст] : кратк. биограф. А. Кравченко // Енакиев. рабочий. – 2007. – 19 апр. (№ 37). – С. 3

3. Доценко, Ю. Повернення до витоків [Текст] // Виробник України. – 2004. – 16 липня (№ 28). – С.6.

4. Лук'яненко, Є. Перед безіменними висотами [Текст] : [про творчість поета] // Донеччина. – 2007. – 13 квіт. (№ 28). – С.2.

5. Лук'яненко, Є. Тестування на вічність [Текст] : [про книгу А. Кравченка «Уривок з вічності»] // Донеччина. – 2008. – 27 трав. – С. 2.

6. Муштай, Е. В. Певец шахтерского края (к 70-летию со дня рождения А. И. Кравченко) [Текст] // Літопис Донбасу. – 2007. – № 15. – С.160–164.

7. Тарасів, Б. Поки є час – визначайся [Текст] // Виробник України. – 2003. – 6 черв. – С.4.